

Quinze anys de literatura excursionista

En els darrers temps ha proliferat la producció de llibres excursionistes o guies de muntanya o de viatge. Podríem dir-ne literatura excursionista?, o potser cal rebaixar la qualificació o ja directament foragitar-los del món literari?

Crec que és pertinent qualificar la redacció d'aquestes guies o manuals com a literatura, més enllà de la seva voluntat eminentment pràctica, o del fet que una valoració global dels llibres no es pugui cenyir sols a lletra, ja que moltes vegades tots els llibres esmentats tenen acompanyament de plànols, gràfics i fotografies.

Una relació, segurament no exhaustiva, de la producció editorial excursionista dels darrers anys amb relació al Ripollès o d'autors ripollesos ofereix aquest resultat: Pako Sánchez: *Muntanyes de Núria, Carançà i vall del Ter. Els 30 millors itineraris a peu*. Edicions Cossetània, Valls, 2002; M. Àngels Masip: *Els millors racons de la Garrotxa i el Ripollès. 40 rutes per recórrer la Garrotxa i el Ripollès amb automòbil*. RACC Club. Edicions 62, Barcelona, 2002; Carles Gel: *Somnis de muntanyes*. Editorial Piolet, Barcelona, 2002; Josep M. Colomer Fossas: *Passejant pel Ripollès. 28 recorreguts pel Ripollès*. Edicions Cossetània, Valls, 2003; Enric Bàrcena Roig: *A peu pels voltants de la vall de Toses i de Planoles*. Ajuntaments de Toses i Planoles, Vilamòs, 2003; Carles Gel: *La vall de Ribes. Ascensions-Travesses-Rutes de muntanya*. Editorial Piolet, Barcelona, 2003; Carles Gel: *Travesses pel Pirineu català 1 i itineraris circulars. Pirineu Oriental*. Pòrtic Guies Excursionisme. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003; Carles Gel: *En família i per nens. Excursions d'iniciació a la muntanya. 1-Ripollès i Cerdanya*. Editorial Piolet, Barcelona, 2003; M. Àngels Castillo i Jordi Bastart: *Sortides amb família. Excursions i activitats. Els Pirineus 2*. Pòrtic Guies Excursionisme. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003; Joan Vila: *Caminant per la vall de Camprodon. Els nostres camins. 1.200 km de camins per descobrir*. CCG Edicions, Girona, 2003; Carles Gel: *Viure entre muntanyes. Històries d'ascensions i escalades pels Pirineus*. Editorial Piolet, Barcelona, 2004; i Montserrat Massó i Francesc Boada: *Els camins de l'Alba. Ripollès*. Editorial Alpina, Granollers, 2005. Estem davant tretze llibres, repartits en els darrers tres anys, una producció que té, doncs, un gruix considerable.

Donat que el Bisaura forma part, històricament i geogràficament, del Ripollès, crec pertinent mencionar tres obres dedicades a aquesta part del

territori: Jordi Cirera Bach: *Vidrà. Descoberta del patrimoni natural, cultural i viari a través de 15 rutes a peu i amb bicicleta*. Ajuntament de Vidrà, Manlleu, 2002; Jordi Cutrina i Josep Masnou: *Excursions a peu, en BTT i escalada al Bisaura. Una guia per a conèixer el patrimoni, la natura, la història i les llegendes*. Club excursionista de Sant Quirze, Sant Quirze de Besora, 2003; i Montserrat Vilalta Prat: *El Bisaura. Rutes a peu i en BTT. Montesquiu. Santa Maria de Besora. Sant Quirze de Besora. Sora. Vidrà*. Edicions Cossetània, Valls, 2003.

De Carles Gel cal mencionar dos llibres dedicats a dues expedicions molt allunyades del Ripollès. Em refereixo a *Pensaments des del Tibet. El plaer de viatjar amb la imaginació*, i *El blanc infinit. La travessa de Groenlàndia amb esquís*, editades per Editorial Piolet, de Barcelona, el 2002.

A aquesta producció caldria afegir tres llibres més generalistes però que tenen referències a espais ripolleses: Antoni Cabré Puig: *Excursions escollides pel Prepirineu. Caminant des de sol ixent cap a sol ponent*. Edicions Cossetània, Valls, 2003; Carles Gel: *Pirineus en esquís. 35 itineraris*. Farell editors, Sant Vicenç de Castellet, 2003; Manel Figuera: *Circuits d'alta muntanya pel Pirineu Oriental català. 25 itineraris per carenes del Canigó al Pedraforca*. Edicions Cossetània, Valls, 2005; i Pedro López González: *Crestas del Pirineo. II. Cataluña y Andorra*. Barrabés editorial, Saragossa, 2005. En aquest apartat no podem deixar de citar l'obra de Jordi Creus: *El Pirineu perdut*. Ara llibres, Barcelona, 2003. En ella s'hi presenten 25 itineraris, barreja de reportatge personal i guia, dos dels quals transcorren per la nostra comarca.

Però una mirada enrere, fins a començaments dels anys noranta, ens forneix més material (la llista continua, molt segurament, no essent exhaustiva): Joan M. Vives i Teixidó: *Entre el Montseny i la Cerdanya*. Editorial Montblanc-Martín, Barcelona, 1991; David Eloy i M. Mercè Lleonart: *Puig-sacalm-Bellmunt*. Editorial Montblanc-Martín, Barcelona, 1993; Ramon Ribera-Mariné: *Muntanyes del Canigó, Tres Esteles i Costabona*. Editorial Montblanc-Martín, Barcelona, 1994; Josep Nuet i Badia: *Vall de Núria*. Editorial Montblanc-Martín, Barcelona, 1992; Santi Flaquer: *En Cotxe per la muntanya. 5. El Ripollès. Vall de Ribes i vall de Camprodon*. L'Ocell de paper, Barcelona, 1995; Josep Nuet i Badia: *Ulldeter. Excursions i travessies des del refugi*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999; Josep Nuet i Badia: *Núria-Puigmal-Cambradase. Guia d'excursions i travessies*. Publi-

cacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999; Pako Sánchez: *Cent ascensions a peu pel Pirineu de Núria i altes valls del Ter i Carançà*. Oikos-Tau, Barcelona, 1999; Albert Casteller i Pere Oller: *Volta en bicicleta de muntanya al Ripollès*. Editorial Alpina, Granollers, 2000; i Marc Serradell Macau: *Guia d'escalades de l'alta vall del Ter (Ulldeter)*. Unió Excursionista de Catalunya, Barcelona, 2001.

A aquesta producció cal afegir-hi *Rutes pel Ripollès amb bicicleta de muntanya* i *Rutes pel Ripollès a peu*, editades per Ripollès Desenvolupament, SL, sense peu d'impremta i data. I hi podríem afegir l'obra de Griselda Guiteras i Mònica Huguet: *D'excursió 2. Les rutes de l'espai "De Vacances" de TV3* (Pòrtic, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000), pel fet que inclou una excursió a les baumes de Llaers. També l'obra d'Antoni Añó: *Excursions pel Pirineu català*. Sua Edizioak, Bilbao, 1996.

Estem, doncs, davant una producció editorial, en quinze anys, de 35 llibres. És una quantitat remarcable que mereix una anàlisi i que ens col·loca davant els següents fets:

Hi ha vuit autors lligats al territori (Carles Gel, de Ribes de Freser; Josep M. Colomer Fossas, de Campdevàrol; Joan Vila Simon, de Camprodon; Joan M. Vives Teixidó, de Ripoll, Enric Bàrcena Roig, de Toses, i Jordi Cutrina, Josep Masnou i Montserrat Vilalta, de municipis del Bisaura). L'autor més prolífic és Carles Gel, amb nou llibres, encara que cal també remarcar la producció de Josep Nuet amb relació a les altes valls del Ter i del Freser, amb tres llibres.

Més enllà de la literatura excursionista més comuna, a peu, d'esquí o d'escalada, apareixen amb relativa força les guies de bicicleta de muntanya o de cotxe (normal o 4 X 4), amb un total de 7 llibres.

La producció d'aquests llibres té el seu origen en un total de quinze responsables editorials, dels quals l'editorial Cossetània, de Valls, amb sis llibres, és el que ha demostrat més dedicació, seguida de l'editorial Montblanc-Martín, de Granollers, amb quatre llibres.

Cal constatar que l'editorial Cossetània de Valls està excel·lent en la producció de guies excursionistes, amb una presentació, mida i manejabilitat i nivell d'informació més adients.

El Ripollès té una tradició de literatura excursionista com cap altra comarca catalana pot presumir. La figura de Cèsar August Torras (1852-1923), amb els seus quatre volums de la *Guia itinerari de l'excursionista a*

Camprodon i els seus nou volums del *Pirineu català. Guia Itinerari*, suposa una fita que té poques possibilitats de ser superada per la seva categoria. A més suposa un lligam amb la producció europea d'aleshores, amb l'exemple sense parió del comte Henri Russell-Killough (1834-1909), i les seves dues obres més importants, *Les grandes ascensions des Pyrénées* (1886) i els seus *Souvenirs d'un montagnard* (1888-1908). La producció de Torras entre 1902 i 1923 té un estil que marca una època i que no ha estat superat.

Tots els llibres esmentats tenen una voluntat de divulgació i de practicitat: ajudar l'excursionista a descobrir itineraris i rutes; cal dir que en general hi ha un esforç considerable en fer aquesta funció, amb una bona i acurada informació sobre alçades, desnivells, durada del recorregut, etc.

Potser, on hi ha una necessitat de millora és en els plànols. Resulta un terreny on encara el nivell deixa molt a desitjar. I no és sols culpa dels autors o editors. La cartografia de base que existeix té encara avui una definició poc acurada. Sols fa pocs anys podem comptar amb cartografia 1:20.000 d'algunes parts del Ripollès.

La qüestió és que la cartografia a utilitzar en un llibre d'aquestes característiques cal que estigui adaptada a les necessitats. La cartografia comuna no serveix i cal esmerçar esforços en oferir una informació més esquemàtica i clara. En alguns dels llibres podem comprovar com aquest aspecte se soluciona enconjunt plànols d'abast més general, amb resultats poc reeixits.

Hi ha una altra qüestió a debatre. L'estil literari escollit té una voluntat informativa i, per tant, un llenguatge molt impersonal. Crec que aquesta solució, que és emprada majoritàriament pels autors, s'allunya molt de la capacitat d'adjectivació, tan plaent, que exhibia Cèsar August Torras.

Un no pot deixar de recordar aquelles mencions com "nova i fatigosa pujada que's va guanyant en reblincola", "deixant aquell bonic bosc a la dreta's puja ràpidament en zigazaga per pedregós camí", "extens cop de vista sobre el conjunt de muntanyes", "son panorama és magnífic i extens", etc. Oferir informació subjectiva no desmereix una guia, ans al contrari, ens forneix sentiments i visions que enriqueixen l'exposició.

Tampoc la capacitat de donar visions exhaustives de les muntanyes que s'albiren en certs indrets no ha estat superada en relació a Torras. Avui, sense cap dubte, tenim possibilitats d'una molt millor presentació gràfica d'aquesta informació.

Un segon retret és la manca d'informacions històriques o artístiques,

botàniques i geològiques, o etnològiques, si s'escau. Cèsar August Torras, en les seves guies, sense fer cap tractat exhaustiu, oferia les dades mínimes de valoració històrica o artística dels indrets que ho mereixien. Si a més dels al·licients excursionistes i esportius, som tots conscients que tenim uns valors culturals per oferir, no es pot negligir unes lleugeres pinzellades, inserides en cada itinerari o apartat. L'experiència demostra que aquests aspectes són agraïts pel públic. Cal dir que algunes de les guies indicades tenen apartats introductoris amb informacions generals de la zona, tant de tipus històric com de serveis. Però no estaria de menys la inserció, com a element consubstancial, de les referències concretes, dels elements culturals i científics.

Antoni Llagostera Fernández